

Підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді присяжних

У посібнику приділено увагу процесуальним, методичним і окремим психологічним аспектам підтримання прокурором публічного обвинувачення у суді присяжних.

Запропоновано алгоритми формування доказової бази, підготовки та участі у судовому провадженні з урахуванням можливих судових ситуацій.

Окрім процесуальних і методичних питань, у посібнику розглядаються морально-етичні основи участі прокурора у суді присяжних.

Видання буде корисним не лише для прокурорів, а й для суддів, адвокатів, слідчих, науковців, студентів закладів вищої освіти, так само тих, хто цікавиться процесуальною діяльністю прокурора у кримінальному провадженні.

Підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді присяжних

Науково-практичний посібник

За редакцією

І.В. Мустеци, М.С. Туркота, О.Л. Трояна

Київ – 2024

УДК 343.195:343.163](477)(07)

ПЗ6

Підтримання прокурором публічного обвинувачення в ПЗ6 суді присяжних: наук.-практ. посіб. / Мустеца І.В., Антонєць О.В., Кулаківський К.О., Троян О.Л., Бутенко А.М., Шмалєня С.В., Туркот М.С. та ін.; за ред. І.В. Мустєци, М.С. Туркота, О.Л. Трояна. Київ: Норма права, 2024. – 146 с.

ISBN 978-617-7850-98-3

У посібнику приділено увагу процесуальним, методичним і окремим психологічним аспектам підтримання прокурором публічного обвинувачення у суді присяжних.

Запропоновано алгоритми формування доказової бази, підготовки та участі у судовому провадженні з урахуванням можливих судових ситуацій.

Окрім процесуальних і методичних питань, у посібнику розглядаються морально-етичні основи участі прокурора у суді присяжних.

Видання буде корисним не лише для прокурорів, а й для суддів, адвокатів, слідчих, науковців, студентів закладів вищої освіти, так само тих, хто цікавиться процесуальною діяльністю прокурора у кримінальному провадженні.

УДК 343.195:343.163](477)(07)

ISBN 978-617-7850-98-3

© Колектив авторів, 2024

© Норма права, 2024

Зміст

Перелік умовних скорочень	4
Вступ	5
РОЗДІЛ 1	
Загальні засади здійснення кримінального провадження судом присяжних	
1.1. Законодавча регламентація діяльності суду присяжних	7
1.2. Статус присяжного у кримінальному провадженні	15
1.3. Обов'язок роз'яснення права на суд присяжних	26
1.4. Список присяжних та вимоги до присяжного	30
1.5. Виклик присяжних до суду	37
1.6. Участь прокурора у відборі присяжних у суді	43
1.7. Процедура приведення присяжних до присяги	52
1.8. Порядок наради і голосування в суді присяжних	55
РОЗДІЛ 2	
Участь прокурора у провадженні в суді присяжних	
2.1. Особливості доказування в суді присяжних	64
2.2. Окремі аспекти оцінки допустимості доказів, які були предметом дослідження суду присяжних	77
2.3. Перевірка достовірності показань свідка (потерпілого) під час доказування	95
2.4. Особливості виступу прокурора в дебатах у суді присяжних	105
2.5. Деякі аспекти реалізації прокурорами процесуальних повноважень із забезпечення права особи на суд присяжних	113
Нормативно-правові акти	117
Рішення ЄСПЛ	118
Судова практика	120
Інші джерела	124
Додатки	126
Відомості про авторів	144

Перелік умовних скорочень

ВС	– Верховний Суд
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
Об'єднана Палата	– Об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
ЄДРСР	– Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄКПЛ	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950
КК України	– Кримінальний кодекс України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
Наказ № 309	– наказ Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» (зі змінами)
НСРД	– Негласні слідчі (розшукові) дії
ППВСУ	– постанова Пленуму Верховного Суду України
ППВССУ	– постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
HUDOC	– відкрита інформаційно-пошукова база даних, створена для пошуку рішень Європейського суду з прав людини та іншої інформації

Шановні колеги!

Запровадження в Україні суду присяжних є реалізацією закріпленого в статті 124 Конституції України права безпосередньої участі Українського народу у здійсненні правосуддя.

Статус і гарантії прав присяжного закріплено у статтях 63-68 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а процедура розгляду кримінального провадження судом присяжних регламентована статтями 31, 383-391 Кримінального процесуального кодексу України.

Частиною 3 статті 31 КПК України встановлено, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних.

У п.п. 2 п. 1 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23.06.2023 «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя», уведеного в дію Указом Президента України від 30.06.2023 № 359/2023, наголошено на необхідності звернення до суб'єктів права законодавчої ініціативи з ініціювання питання щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України в частині посилення ролі інституту суду присяжних та розширення випадків його застосування.

Оскільки здійснення правосуддя судом присяжних є додатковою гарантією реалізації права обвинуваченого на захист, такий порядок провадження в суді першої інстанції характеризується більш ефективною реалізацією засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Це вимагає від прокурора ретельної підготовки до кожного судового засідання, активності і професіоналізму під час дослідженні доказів, наданих сторонами обвинувачення і захисту, володіння мистецтвом переконання, уміння виступу з промовою у судових дебатах тощо.

Отже, у посібнику приділено увагу процесуальним, методичним і окремим психологічним аспектам підтримання прокурором публічного обвинувачення у суді присяжних.

Запропоновано алгоритми формування доказової бази, підготовки та участі у судовому провадженні з урахуванням можливих судових ситуацій.

Окрім процесуальних і методичних питань, у посібнику розглядаються морально-етичні основи участі прокурора у суді присяжних.

Маємо надію, що видання буде корисним не лише для прокурорів, а й для суддів, адвокатів, слідчих, науковців, студентів закладів вищої освіти, так само тих, хто цікавиться процесуальною діяльністю прокурора у кримінальному провадженні.

З повагою,

Колектив авторів видання

РОЗДІЛ 1

Загальні засади здійснення кримінального провадження судом присяжних

1.1. Законодавча регламентація діяльності суду присяжних

Організаційно-правові засади діяльності суду присяжних передбачено Конституцією України (стаття 124), Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон), зокрема окреслено статус присяжного та нормативні вимоги до нього, визначено загальні положення порядку складання списків присяжних, передбачено підстави та порядок увільнення від виконання обов'язків, а також порядок залучення вказаних осіб до виконання обов'язків у суді (ст. ст. 63-68).

Згідно зі статтею 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Відповідно до ч. 1 ст. 63 Закону **присяжним** є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя.

Положеннями ч. 4 ст. 67 Закону передбачено, що залучення присяжних до виконання обов'язків у суді та їх виклик здійснюються в порядку, визначеному **процесуальним законом**.

Статтею 6 Конвенції проголошено право кожного на розгляд його справи незалежним і безстороннім судом, визначеним законом, який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Зазначена норма імплементована у національне законодавство України й міститься у ст. 21 КПК.

Відповідно до практики ЄСПЛ, участь у справі непрофесійного юриста не суперечить вимогам зазначеним положенням Конвенції. Існування суду присяжних із різних представників, що включає державних службовців і представників зацікавлених органів під керуванням судді, не є ознакою упередженості (п. 57,

РОЗДІЛ 1. Загальні засади здійснення кримінального провадження судом присяжних

п. 58 рішення ЄСПЛ від 23.06.1981 у справі «Ле Комт, Ван Левен і Де Мейер проти Бельгії» («Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium»)¹, також не існує жодних обмежень стосовно експертів непрофесійних юристів, що беруть участь у процесі прийняття рішень у суді (п. 32 рішення ЄСПЛ від 22.09.2004 у справі «Пабла Кю проти Фінляндії» («Pabla Ky v. Finland»)².

Сформульовані у згаданих прецедентах принципи щодо забезпечення неупередженості застосовуються до непрофесійних юристів так само як і до професійних суддів (п. п. 34-35 рішення ЄСПЛ від 22.06.1989 у справі «Ленгборгер проти Швеції» («Langborger v. Sweden»)³, п. 123 рішення ЄСПЛ від 16.12.2003 у справі «Купер проти Сполученого Королівства» («Cooper v. the United Kingdom»)⁴, п. 30 рішення ЄСПЛ від 25.11.1993 у справі «Холм проти Швеції» («Holm v. Sweden»)⁵).

Критерії визначення складу суду, повноважного на розгляд кримінальних справ, встановлені статтею 31 КПК України. **Залежно від ступеня тяжкості злочину** та (або) виду суб'єкта злочину, провадження в суді першої інстанції здійснюється: професійним суддею одноособово, колегіально судом у складі трьох суддів, судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних.

Правова природа інституту суду присяжних суттєво відрізняється від інших двох складів суду, оскільки він покликаний забезпечити додаткові гарантії особам, обвинуваченим у вчиненні найтяжчих діянь. До такого висновку можна прийти виходячи з наступного:

а) віднесення провадження в суді присяжних до особливого порядку кримінального провадження, процесуальну складову якого визначено в параграфі другому глави 30 Розділу IV КПК;

б) спеціальний порядок формування суду присяжних;

У зв'язку з наведеним, закономірним виглядає те, що саме до компетенції суду присяжних КПК віднесено розгляд справ лише про особливо тяжкі злочини, у яких кримінальне провадження

¹ Заява № 7238/75. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57522>

² Заява № 47221/99. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-61829>

³ Заява № 11179/84. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57515>

⁴ Заява № 48843/99. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-61549>

⁵ Заява № 14191/88. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57851>

1.1. Законодавча регламентація діяльності суду присяжних

здійснюється відповідно до загальних правил вказаного Кодексу з певними **особливостями** (постанова Верховного Суду від 19.04.2018 у справі № 221/1466/15-к)⁶.

Слід зауважити, що за ч. 3 ст. 7 КПК зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам такого провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей здійснення провадження, визначених розділом IX¹ цього Кодексу.

Відповідно до ч. 10 ст. 615 КПК кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, крім здійснення провадження в суді, у якому до моменту введення воєнного стану та набрання чинності цією частиною було визначено склад суду за участю присяжних.

В Україні суд присяжних діє **лише в місцевому загальному суді першої інстанції** (ч. 2 ст. 383 КПК), з урахуванням особливостей, встановлених для періоду дії воєнного стану.

Усі питання, пов'язані з судовим розглядом, професійні судді та присяжні вирішують спільно, а саме: ставлять запитання учасникам процесу, беруть участь у дослідженні доказів, голосуванні, прийнятті рішень.

Винятком із цього правила є **питання, пов'язані з доцільністю продовження запобіжного заходу до закінчення двомісячного строку з дня його застосування**. Рішення з цих питань приймаються виключно головуючим (ч. 3 ст. 383, абз. 2 ч. 3 ст. 331 КПК).

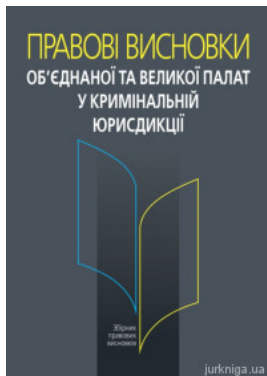
Згідно з правовим висновком Об'єднаної Палати Верховного Суду у справі № 496/4533/17⁷, за змістом положень, передбачених у ч. 3 ст. 31, ч. 2 ст. 383, ст. 384 КПК **обвинувачений у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі, має право на розгляд кримінального провадження стосовно нього в суді першої інстанції судом присяжних, проте таке право не виникає на стадії перегляду судових рішень в апе-**

⁶ Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 221/1466/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73627735>

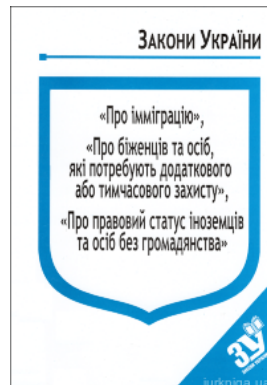
⁷ Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 496/4533/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85582389>

Книги, які можуть вас зацікавити

Правові висновки об'єднаної та Великої палат у кримінальній юрисдикції

Закони України "Про імміграцію", "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", "Про правовий статус іноземців та..."

Закони України "Про охорону земель", "Про державний контроль за використанням та охороною земель"

Кримінальний процесуальний кодекс України

Закони України "Про судову експертизу"

Екологічне право

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт](#) →